

Dr. **Ökrös** Oszkár

jogász, az Agrárminisztérium
nemzetközi kapcsolatokért
felelős helyettes államtitkára

Nemzetközi jogász, 2022-óta az Agrárminisztérium nemzetközi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára. Ezt megelőzően az Igazságügyi Minisztérium európai uniós ügyekért felelős államtitkára volt. Pályafutását szakmai tanácsadóként kezdte az Európai Parlamentben, majd a Miniszterelnökségen és az Igazságügyi Minisztériumban töltött be vezető beosztást. Tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán végezte. Házas, két gyermek édesapja.

„...önmagában szerintem annak is van előítéleteket lebontó értéke, ha valaki romaként nem roma ügyekkel foglalkozik.”

Keveset olvasni veled kapcsolatban arról, hogy elkezdted-e és műveltet-e a családi hagyományokat, zenéltél-e. Arról azonban többet, hogy nemzetközi jogász lettél, aki nem melleleg helyettes államtitkár is. Hogy jut el az ember egy muzsikusz cigány családból a közigazgatás csúcsára?

Foglalkoztam zenével, azt nem lehet megúszni nálunk. Zongorázni tanultam hat évig, aztán a középiskola alatt hivatalosan abbahagytam, de ahogy lenni szokott a kamasz gyerekeknél, akkor kezdtem el igazán zongorázni, amikor már nem volt kötelező. A gimnázium után a jogi egyetemre felvételiztem, és közvetlenül az egyetem után megkaptam egy gyakornoki helyet Brüsszelben, az Európai Parlamentben. A gyakornoki program után állandó tanácsadó pozíciót kaptam, és Járóka Livia mellett kezdtem el dolgozni. A brüsszeli években teljesen kimaradt az életemből a zongorázás. A feleségemmel költöztünk ki, aztán jött az első gyerek, aztán a második, akik itthon születtek, mert jobban megbíztunk a hazai orvosokban. 2014-ben volt a fordulópont az életünkben. Az Európai Parlamentben ötévesek a kormányzati ciklusok, a magyar kormányzati ciklus négyéves. Húszévente esik egybe a két választás, és egy ilyen kivételes év volt 2014, ráadásul itthon egy új Európai Unió Ügyekért Felelős Államtitkárság jött létre, ahová kaptam egy felkérést. 2007-ben mentünk ki, és hét év pont elég volt a külföldi létből, így hazaköltöztünk 2014-ben. Elkezdtem dolgozni az államtitkárságon, aztán folyamatosan haladtam előre.

Köszönöm, hogy összefoglaltad röviden a gyerekkorodtól a jelenig a történeted, de ne szaladjunk ilyen gyorsan előre! Hiszen azért érdekes, hogy egy olyan családból származol, ahonnan világhírű zenészek kerültek ki. Zongoráztál, zenész családból érkezel, mégis jogász lett belőled. Nem egy tipikus élettörténet.

Így van. A zenével a családban úgy érdemes foglalkozni, ha az ember igazán magas szinten űzi. Édesapám Kossuth-díjas művész volt. Nem mondták nekem, hogy kisfiam, hagyd inkább abba, mert nem megy jól. A zongorázás nem ment rosszul, de abba az irányba terelgettek, hogy ha a tanulás jól megy – és hála Istennek jól ment –, akkor abba fektessenek több energiát. 1994-ben, amikor 6. osztályos voltam az általános iskolában, akkor indult kísérleti jelleggel hatosztályos évfolyam az Eötvös József Gimnáziumban, ahova felvételt nyertem. Onnantól kezdve végképp át is helyeződött a hangsúly a tanulásra.

A család mit szólt hozzá?

Örültek neki. Az én esetemben ez így volt természetes. Az öcsémnél az volt természetes, hogy muzsikus lett, hegedűművész. Ő viszi tovább a családi hagyományt.

Volt olyan személy vagy ismerős a közösségében, aki a tudományos vagy szakmai eredményeivel tudott előre jutni? Voltak példaképeid a tanulásban?

Sokan azt gondolják, hogy a zene a romáknak a vérében van. Kézbe kapják a hangszert, aztán már tudnak is zenélni, de ez nem így van. A muzsikusoknál fegyelmezettebb, kötelességtudóbb embereket nem ismerek. Szóval a mi közegünkben közismert, hogy egy muzsikus mennyi munkát tesz bele a tanulásba és a fejlődésbe, hogy sikeres legyen. A külvilág nem mindig látja az elvégzett munkát. Leginkább a sportolókhoz tudnám hasonlítani a zenészeket. Azt gondolhatnánk, ha valaki tehetséges focista, akkor nem is kell pluszmunkát vállalnia, azonban a zenéhez hasonlóan a sport is sok lemondással, a szabadidő feláldozásával és rengeteg gyakorlással jár. Nagypám szigorú szabályok szerint vezette végig édesapámat a zenei pályán, ez rendkívüli fegyelmet követelt. Ahhoz képest jogásznak lenni, azt is mondhatnám, hogy egy lazább dolog.

Miért pont a jog? Elég jó, mondhatni az ország legjobb középiskolájában tanultál, és jó eredményt értél el, lehettél volna bármi más is, ha szeretted volna.

A felvételi idején sokat gondolkodtam a történelem szakon. A mai napig szeretem a történelmet, és a jogra is a történelem volt a felvételi tárgy. Sokáig hezitáltam, de végül azért döntöttem a jog mellett, mert azt gondoltam, hogy aki történelem szakon végez, az történész lesz, aki jogász szakon végez, az meg bármi lehet még az újságírótól a politikuson át, akár még történész is. Időt nyertem magamnak a szakmaválasztással kapcsolatban ezzel a döntéssel. Mikor bekerültem a jogi egyetemre, ott megismerkedtem a különböző szakterületekkel, és úgy éreztem, hogy egyik hazai – vagy úgymond belső jogi terület – sem az, amivel egy egész életen át foglalkozni szeretnék. Voltam gyakornok ügyvédi irodában, kipróbáltam magam több helyen is, de mivel a történelem,

a nemzetközi politika és az Európai Unió érdekelt nagyon, ezért a nemzetközi jog lett a kiemelt érdeklődési területem. Ebből következett, hogy Brüsszelben valamelyik uniós intézményhez próbáljak meg bejutni és tapasztalatot szerezni.

És hogy sikerült eljutni Brüsszelig? 2007-ben végeztél, nem sokkal azután, hogy 2004-ben csatlakoztunk az EU-hoz. Kevés olyan szakember volt, aki gyakorlati tapasztalattal rendelkezett az európai jogi folyamatokkal kapcsolatban. Az egyetem után viszont egy gyakornoki lehetőséggel Brüsszelben próbáltál szerencsét.

Különböző gyakornoki pályázatokat hirdettek meg az EU Tanácsnál és az Európai Bizottságnál, de az Európai Parlament volt az, ahova sikerült bejutnom. A családom is örült a sikeremnek, aztán rájöttek, hogy ez azt jelenti, hogy egy évben kétszer, nyáron és karácsonykor fogunk találkozni. A gyakornoki időszak fél év volt, utána kaptam egy állandó szerződést, amihez előnyt jelentett, hogy volt már a hátam mögött fél év gyakornoki tapasztalat. Ez idő alatt megismerhettek, és láthatták, milyen teljesítményre vagyok képes. Mindenkinék azt javasolnám, ha van lehetőségük, jelentkezzenek gyakornoknak már az egyetemi évek alatt is, próbálják ki magukat, és gyűjtsenek tapasztalatot. Derítsék ki, hogy mi az, ami érdekli, és mi az, ami nem érdekli a szakmán belül őket, és ezután lehet megalapozott döntést hozni.

A családtól való távollét nem volt könnyű, de a hosszú nyári szünet és az, hogy nem voltam egyedül, sokat segített. Az egyetem alatt megismerkedtem a feleségemmel, aki az állandó szerződéseim idején már velem tudott lenni Brüsszelben. A következő évben jött az első baba, ekkor huszonhét éves voltam. Visszatekintve erre az időszakra, a huszonhét éves kor ideális volt a gyermekvállalás szempontjából, se nem túl késő, se nem túl korai. Nyilván ez annak is a függvénye, hogy ki mennyire érzi biztonságosnak az egzisztenciáját.

Az egyetemi csoporttársaim vagy a középiskolai barátaim közül ketten-hárman voltunk, akiknek egyszerre született gyermekük, ráadásul mindenkinek az első.

És azért kell találni egy olyan partnert, egy nőt, akivel el tudod képzelni a családalapítást.

Igen, ebben a tekintetben nekem nagyon nagy szerencsém volt. A gyereknevelésben a kisebb hétköznapi helyzetektől a nagyobb horderejű döntésekig teljesen egy irányban gondolkodunk a különböző háttér ellenére, olyan természetességgel, mintha előre megbeszéltük volna.

És mit lehet tudni a párodról?

Nem roma nő, aki angol szakot és külkereskedelmi főiskolát végzett. Egy külkereskedelmi cégnél dolgozott, amíg babát nem vállaltunk. Otthon volt a kislányommal, aki most már gimnazista nagylány. Utána három év különbséggel megszületett a kisfiunk, így a kétszer hároméves otthonlét alatt le is telt a brüsszeli tartózkodás. Amikor hazajöttünk, akkor ő is a közigazgatásban helyezkedett el. Jelenleg a Honvédelmi Minisztériumban dolgozik.

Mit szólt a család ahhoz, hogy nem roma nőt vettél feleségül?

A baráti társaságomat és az ismeretségi körömet figyelembe véve erre számítottak. Egyébként már két-három generációval ezelőtt is előfordult a családban vegyes házasság. Távoli rokonokról is meséltek a szüleim, akiknek nem roma volt a párja, és ezekből a kapcsolatokból gyermekek is születtek.

Térjünk vissza a szakmai előrehaladásodhoz! 2014-ben hazajöttetek, és elkezdtétek dolgozni a közigazgatásban, ráadásul roma férfiként, nem roma ügyekben.

Mindig fontosnak tartottam, hogy a roma ügyekkel értelmiségi roma fiatalok is foglalkozzanak, de önmagában szerintem annak is van előítéleteket lebontó értéke, ha valaki romaként nem roma ügyekkel foglalkozik. Neil de Grasse Tyson egy fekete amerikai csillagász, ő újította fel most a *Kozmosz* dokumentumfilm-sorozatot, amit régen Carl Sagan, az egyik legnagyobb amerikai ismeretterjesztő készített. Önmagában az, hogy megjelenik egy igazi New York-i fekete, aki csillagászatról és fizikáról beszél, szerintem minden előítélet-csökkentő programnál önmagában többet ér. Nem mondja, hogy fekete, csak meglátod, és tudod, hogy az, de olyan témáról beszél, ami „a feketétől” nem volt megszokott.

Mesélte, hogy egyszer összefutottak valamelyik polgárjogi alapítvány munkatársával, és a következőről kérdezték:

- Te tényleg a Harvardon vagy ösztöndíjas?

- Igen.

- Milyen szakra jársz?

- Csillagászat, asztrofizika.

- Nem teheted ezt meg a saját közösségeddel, hogy az intellektusod hülyeségekre fecsérled, amikor szükség lenne arra, hogy a közösségben végezz munkát! – mondták neki.

Ez a megjegyzés nagyon bántotta őt. Gyerekkora óta a csillagászat érdekelte, és ezzel szeretett volna foglalkozni, viszont nagyon bántotta, hogy ilyen visszajelzést kapott a közösségtől.

Egy alkalommal, amikor már az egyetemen dolgozott PhD-hallgatóként, a professzora helyett ő ment be a CNN-be nyilatkozni. A 70–80-as években nem volt mindennapi, hogy egy fekete csillagász nyilatkozik egy égi jelenségről.

Az adást követően elkezdtek égni a vonalak. A telefonálók között volt az az alapítványi vezető is, aki pár éve még megróttta, hogy ilyen hülyeségekkel foglalkozik. A telefonbeszélgetésben bocsánatot kért tőle, és bevallotta, hogy egész életében akkor hallott először főműsoridőben egy feketét nyilatkozni olyasmiről, ami nem függ össze azzal, hogy ő fekete.

A képernyőn megjelenő tudományos szakember bőrszíne letagadhatatlan. Annak, ha Európában egy roma, aki tipikus rasszjegyekkel rendelkezik, de nem abban a szerepben jelenik meg, mint amit a többségi társadalom vél a roma közösség tagjairól, valóban van hatása az előítéletek leküzdésére?

Azt gondolom, és az a tapasztalatom, hogy természetesen látszanak a rasszjegyek, de akit nagyon érdekel a származásom, az nemcsak a külsőt nézi, hanem a nevet is. Nyilván az emberben vannak sztereotípiák, és ha azzal ellentés a viselkedés, a megjelenés, amivel találkoznak, akkor utána a legerősebb rasszjegyeket is fejben visszabontják, és meggyőzik magukat: „ő nem lehet roma”. Ha nem illik bele az általuk kialakított képbe, hiába „ordít róla”, hogy roma, akkor is azt akarják hinni, hogy biztos nem az. Ezzel a névvel meg ezzel a kinézettel, nem? Van olyan helyzet, hogy én mondom valakire, mikor nem romával beszélgetünk, hogy „ne hülyéskedjél már”.

Nem roma feleséged van és két gyermeked. Nem a tipikus roma muzsikus családi életet élitek, ha jól gondolom, hiszen közigazgatási vezető vagy. Egy elit muzsikus családból származol, ahol a zene és a kávéházi cigányzenei kultúra mindennapos volt. Milyen megélni a saját családotban a romaságod, mikor ezek már – az eddig hallottak szerint – nem feltétlenül jellemzők a napi rutinodban?

Én azt gondolom, hogy nekem természetes. Egy érdekes kérdés az, hogy a gyerekeim miként élik meg a romaságukat. A feleségem családja szeret engem, és én is szeretem a családját. A családom szereti a feleségem, és ő is szereti a családomat. Gondolhatnánk, hogy a vegyes házasság miatt a gyerekekben lehet kettősség, hogy az egyik családban így viselkednek, a másokban meg úgy viselkednek. Tudják, hogy itt muszáj lesz zongorázni meg énekelni, meg itt csípősebb lesz a kaja. Számukra ez természetes, hiszen ebben nőnek fel.

És milyen hangszeren játszanak?

A lányom zongorázik. Nála most jött el az a korszak, ami nekem is, amikor a gimnáziumot elkezdtem. Tizennégy éves, szeptember óta francia tagozaton a József Attila Gimnáziumban tanul. Brüsszelben járt óvodába, ott franciául beszélt. Miután hazajöttünk, nem használta a nyelvet, de ezt a tudást gyorsan fel lehet frissíteni. Ő elvileg abbahagyta a zongorázást, viszont ennyit még soha nem láttam gyakorolni. Szerintem azért, mert már nem kötelező, és így azt csinál, amit szeretne. Nála most jött el ez a korszak.

És a fiad?

Ő azt kérte, hogy most várjunk egy kicsit a zenével. Focizni szeretne. Szerintem lesz tehetsége a sporthoz. Az egy fontos tanulság az én saját életemből, hogy a zene mellett – mindegy, milyen gimnáziumba vagy egyetemre jár –, tanuljon nyelveket, sportoljon, és ne hagyja abba.

Szerintem nagyon fontos, hogy tanuljon zenét mindenki, olyan hangszeren, amin szeretne. Ebből a szempontból az én példám, meg a lányom példája is azt mutatja, hogy jobb egy picit nagyobb szabadságot adni, mert a zene nem arra való, hogy abban valaki a fegyelmezőkészségeit kiélje, hanem az a cél, hogy a gyerek élvezze, hogy megtanuljon valamit, amit szeret. A fiamat

ismerve azt gondolom, hogy ő később erő típus. Ő is el fog kezdeni zenélni, de még van benne egy kis „csak azért sem” érzés.

Milyen hangszer lesz az övé?

Azt szeretném, hogy zongorázzon, mert az a hangszer sokoldalú, és gyorsabban jönnek a sikerek. Vonóshangszeren tényleg az kezdjen játszani, aki komolyan szeretne a zenével foglalkozni, mert az egy nagy kihívás. Gyorsan el tudja kedvetleníteni az embert, ha már régóta csinálja, és a hangszer még mindig csak nyekereg.

Szeretnék egy másik témakörre áttérni. Az interjúkötet sikeres roma férfiakról szól. Mikor meghallod ezt a kifejezést, hogy sikeres roma férfi, akkor neked mi jut eszedbe?

Roma férfi? Jó kérdés, főleg ebben a kontextusban. A férfiről is lehetne „lökni a sódert” nagyon sokáig, meg a romáról is. Így együtt azonban ezen tényleg el kell gondolkodni. Automatikusan egy kötöttebb szerepet társít hozzá az ember. Nyilván nemcsak a romákra jellemző a hagyománytisztelet, hanem minden tradicionális társadalomra. A napokban találkoztam egy olyan statisztikával, amely azt mutatta, hogy a hagyományos családmódelhez melyik nemzet ragaszkodik leginkább. Tehát ahhoz, hogy a férfi a családfenntartó és a nő ne dolgozzon. Leginkább a svájciak ragaszkodnak ehhez. Náluk meg is vannak az anyagi alapok, hogy ezt megcsinálják. A romáknál anyagi biztonság nélkül is erőteljesebben jelen van ez a hozzáállás. Én nem hiszem, hogy nagyon sok roma férfi él azzal a lehetőséggel, hogy apaként a gyest vagy hasonlókat igénybe vegyen.

Világot látott ember vagy, találkoztál olyanokkal, akik férfiként otthon maradtak a kisgyerekekkel. Bevállalnád?

Hogy elmenjek babázni? Láttam a feleségemen, hogy nemcsak pszichésen, hanem fizikailag is megviseli, mert a gyerekek körül sok a tennivaló és nagy a tét. Ott rögtön kapod a visszajelzést.

Mitől férfi a férfi? Milyen elvárásokat társítasz a férfi létehez? Van előtted minta, és Te is minta vagy a fiadnak. Hogyan tudod megélni nap mint nap ezt a roma férfi létet? Gondolkodtál-e valaha azon, hogy jó roma férfi vagy-e vagy nem?

Amikor már az ember ezeket a dolgokat megkérdőjelezi, meg elgondolkodik, akkor ott már valami zavar van, tehát az egy jelzés. Az a jó, amikor természetesen jönnek a dolgok. Hallok sok helyről, hogy ezekből a szerepfelfogásokból konfliktusok, viták adódnak a családokban. Nyilván minden kapcsolatban kell csiszolódni. Én is elfogadom – nemcsak elméleti síkon, hanem ténylegesen megértve –, hogy az életvitel, az anyagi biztonság, a karrierépítés és még sok minden miatt a feleség is dolgozik. Százötven éve biztos nem így lett volna. Ugyanakkor a feleség is elfogadhatja, hogy ha az apa, a férfi az erősebb – és nem csak fizikálisan –, akkor ő a családfenntartó, a védelmező, a jó értelemben vett családfő, ami nem öncélú parancsolgatást vagy basáskodást jelent. Aki kívülről nézve azt gondolja, hogy hú, a romák micsoda patriarchális társadalom, az még nem veszekedett cigányasszonnyal, azt garantálom. Valójában a nők a főnökök, ez teljesen egyértelmű.

Egy delegációval voltunk Szamarkandban, Üzbegisztánban, ahol a szovjet idők után egyre inkább újra teret nyer az iszlám vallás. Csak egy érdekes epizód az útról. Szamarkandban nagyon-nagyon szűk utcák vannak, és sokszor nem tudja az ember, hogy előtte, a sarok mögött, van-e valaki vagy nincs. Nem lehet belátni ezeket az utcákat. Nem lehet tudni, látják-e őt vagy sem. A történet szempontjából ez fontos részlet. Üzbegisztánban egy tradicionális házaspár esetében a férfi elől megy, a nő pedig szépen követi akkor, ha mások látják. Ők nem tudták, pontosabban nem látták, hogy mi is ott vagyunk, és egy szűk ajtón véletlenül egyszerre léptek be, tehát nem engedte előre a férfi a nőt. Huszonévesek lehettek, nagyon fiatal pár, de házaspár voltak, a nő csadort viselt. Véletlenül összeütköztek, meglökte a vállával a fiú a lányt. A lány olyan pofont adott a fiúnak, akkorát csattant a fején, hogy nekiesett a falnak. Ezt más előtt nyilván nem csinálta volna meg, de egy kis bepillantást engedett abba, hogy amúgy egymás között ez van.

Te már nem egy archaikus, hagyományőrző, hanem modern muzsikussal jársz. Mennyire sajtód ez a roma kultúra a kávéházi cigányzenével meg a komolyzenével együtt? Mennyire tűnik távolinak, amit gyerekkorban láttál?

Ez egy hullámmzó állapot, nyilván, amíg édesapámon keresztül jobban benne voltam, akkor hetente, kéthetente elmentünk, hallgattunk valakit, láttunk előadást, hallgattunk tévé- vagy rádiófelvételt. A zene azóta is jelen van az életünkben. Édesapám öt éve meghalt, akkor a lányom kilencéves volt, a kisfiam meg hat. Annak ellenére, hogy még kicsi gyerekek voltak, amíg a nagypapájuk

élt, együtt tudtak a zenével foglalkozni, tehát az ő életüknek is a része ez az emlék, ismernek nótákat, felismerik, melyik muzsikus kicsoda. Nyilván azért, mert továbbra is figyeljük a muzsikus cigányokat, jelen van ez az életünkben, megvan a kapcsolat a zenészekkel, ez nekik is teljesen természetes.

Ilyen fiatalon nagyon sok mindent értél már el. Mégis mi az, ami számodra a sikert jelenti? Sokszor azt tapasztalom, hogy dolgozunk, csináljuk a dolgunkat, családunk van, hazamegyünk, neveljük a gyereket, és ezek után nem úgy nézünk bele reggel vagy este a tükörbe, hogy „de sikeres vagyok”.

Igen, sajnos ebben teljesen igazad van, egyetértek veled, hogy az ember nagyon gyorsan hozzászokik bizonyos élethelyzetekhez. A Miniszterelnökségen és az Igazságügyi Minisztériumban elég gyorsan, félévente vagy évente volt előrelépési lehetőségem. Két-három év nagyon gyorsan eltelt, így visszatekintve. Most, mikor visszagondolok arra, hogy osztályvezetőként mit gondoltam arról, ha kineveznek valakit államtitkárnak, akkor azt hittem, az illető három méterrel a föld fölött lebeg. Amikor az ember maga kerül olyan helyzetbe, akkor persze megtiszteltetés és egy nagyszerű visszajelzés a munkájára, de két hét múlva ugyanolyan teljesen természetes életérzés, és csupán a szakmai terheket, a leterheltség növekedését érzi. A szakmai sikerek csak rövid momentumok. Persze van azért egy-egy olyan konkrét dolog, amire vissza lehet nézni, és amire visszanézve azt tudod mondani, hogy ez azért van, mert azt én találtam ki, vagy én csináltam. A családi életben azonban sokkal folytonosabb ez az érzés, mert ott az ember a gyerekekkel úgy van, mint Dagobert bácsi a mesében az aranyakkal. Kinyitja a kincseskamrát, úszik az aranyak között, és szórja, lubickol benne. Szeretek beszélgetni a gyerekekkel, de ami a legélvezetesebb, amikor hallom, ahogy ők egymással beszélgetnek, amikor valamiről bölcselkednek, vagy a nagyobb okítja a kisebbet.

Ha jól ismerem a muzsikus cigányok családi életét, akkor szerencsére nem a hátrányos helyzetű roma családok élete volt jellemző rátok. Nem panaszkodhatsz a szülői háttérre, de mi motivált, mi vitt előre ebből a helyzetből?

Az, hogy ezt fenn kell tartani vagy adott esetben meg kell ugrani, mert azért az emberben nyilván benne van, hogy amit ő megkapott gyerekkorában, azt szeretné a gyerekeinek is biztosítani. A karrierválasztásokkal

kapcsolatban azt gondolom, hogy a mostani fiatalokban, középiskolásokban vagy egyetemistákban azért felmerül, hogy olyasmivel tudjanak foglalkozni – meg sokakat ez befolyásol elég keményen –, ami a vágyott anyagi biztonságot lehetővé teszi. Németországban vagy Angliában megvan az a biztonság, hogy ha valakit valami érdekel, akkor azzal foglalkozik, és meg fog tudni élni belőle. Nem lesz milliárdos, de meg fog tudni élni. Erre a szintre kellene eljutni majd.

Visszagondolva az elmúlt időszakra, sok-sok döntést hoztál. Az elején a szülők segítségével. Már tizenkét évesen született egy döntés, hogy nem a zene lesz a fő cél az életedben. Aztán azt kellett eldöntened, hogy merre menj tovább, a történelem vagy a jog irányába. A párválasztáshoz – habár az bonyolultabb kérdés – szintén a Te döntésed is szükséges volt. Ezek mind olyan döntések, amelyek befolyásolják az ember életét. Több választási lehetőség van, ami akár sikerrel is kecsegtethet. Ha visszanézel eddigi életutadra, hogy látod, van-e olyan nem választott lehetőség mögötted, amire azt mondanád, hogy ebben is volt ráció, ki kellett volna próbálni? Van-e valamivel kapcsolatban ilyen érzés benned?

Őszintén mondom, hogy nincs, és szerintem azért nincs, mert ezekre az ember annyira természetesen érez rá, mintha nem is döntés lenne, hanem fejlődés eredménye. Én nem feltétlenül akartam gimnáziumba járni, hanem javasolták, hogy próbáljam meg. Megpróbáltam. Amikor sikerült a felvételi, akkor mentem. Ugyanez volt a brüsszeli gyakornoki program után is, illetve ott ajánlottak ezt-azt. Amikor hazaköltöztem, az állásinterjúra, amiből végül az a pozíció lett, amiből később államtitkárrá neveztek ki, el se akartam menni, vagyis aznap döntöttem el, hogy jó, elmegyek, beszéljessünk. Annyira természetesen alakult minden, hogy nem volt másik opció, amit az ember feladhatott volna.

Áttekintve a saját korosztályodat, illetve azokat, akikkel felnőttél, mennyire más a te utad, mint a kortársaidé, barátaidé?

A muzsikuskoknál teljesen egyirányú utak vannak, és ez a zene. Utána ebből nem tudnak vagy nem akarnak kilépni, akkor sem, ha lenne tehetségük és képességük más irányba is elindulni. Nem azt mondom, hogy nekik feltétlenül nincs bátorságuk, hanem inkább azt, hogy talán a szüleik nem voltak

elég rugalmasak, elég nyitottak arra, hogy felismerjék: van, lehet másik út is. Mondok egy példát, de nagyon-nagyon sok ilyen példa van. Vannak olyan tradicionális muzsikos családból érkező emberek, akik szintén zenészek, de amihez igazán affinitásuk meg tehetségük lenne, az látszik, hogy nem a zene. Például meglát egy számítógépet, és elkezdi érdekelni. Szétszedi, megnézi, megismeri, és évek alatt eljut egy olyan szintre, mintha programozónak ment volna, mert ez az, ami igazán érdekli. Mellette zenél és az a fő foglalkozása, de talán jó lett volna, ha valaki tizennégy évesen megkérdezi őt, hogy te tényleg muzsikálni szeretnél? Hiszen látszik, hogy mi érdekli, és hogy tehetsége is van benne, és lehet, hogy ha van választása, akkor jobban ki tudott volna teljesedni.

Van olyan muzsikos, aki járja a világot, és úgy jön haza, hogy rendben, látott ezt-azt, de közben megtanulta a nyelvet két hónap alatt. Nyilvánvaló, hogy neki ahhoz olyan érzéke van, hogy azzal érdemes lenne foglalkozni, de végül abból nem lesz semmi. Egyrészt nagyon jó dolog, hogy muzsikálnak, mert a roma muzsikosok az ország hírnevét viszik előre, és az egyéni céljaikat is megtalálhatják, de sok esetben lehetőségük sincs saját tehetségutakat bejárni.

Köszönöm a beszélgetést!

Én is köszönöm.